

Cinler: Allah'ın Görünmeyen Kulları

31 Temmuz 2013

Hadisler

İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle derdi: "Allah'ım! Sana teslim oldum, sana inandım, sana tevekkül ettim ve sana yöneldim. Senin yardımınla mücadele (gücü elde) ettim. Allah'ım! Beni saptırmaman için senin yüceliğine sığınyorum. Zira senden başka ilâh yoktur. Sen ölmeyecek olan dirisin, cinler ve insanlar ise ölümlüdürler." (M6899 Müslim, Zikir, 67)

Hiz. Âişe anlatıyor: "Yâ Resûlallah! Kâhinler bize bir şeyler söylediler de dedikleri gerçek çıkardı." dedim. Bunun üzerine Hiz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Bu doğru olan söz bir cin elde eder ve dostunun kulağına fısıldar. O da buna yüz yalan katar!" (M5816 Müslim, Selâm, 122)

Hiz. Âişe'den nakledildiğine göre, çocuklar doğduğu zaman kendisine getirilir, bereket için onlara dua ederdi. Bir gün bu maksatla yeni doğan bir çocuk getirildi. Hiz. Âişe çocuğu yatağına yatırırken yastığının altında bir ustura gördü. Oradakilere bunun ne olduğunu sordu. Onlar da, "Çocuğu cinlerden korumak için onu koyuyoruz." dediler. Bunun üzerine Hiz. Âişe usturayı alıp attı ve "Allah'ın Resûlü (sav) uğursuzluk düşüncesini çirkin görür ve bundan nefret ederdi." diyerek bu davranışı yasakladı. (EM912 Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 314)

Yahyâ b. Ca'de'nin naklettiğine göre, Hâlid b. velîd, geceleri kılıcını yanına alarak dışarı çıkacak kadar korkar hâle gelmişti. Bu durumda birisine zarar verebileceğinden endişe edilince, Hiz. Peygamber'e (sav) gelerek, yaşadığı durumdan şikâyetini arz etti. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: "Cebrail bana demişti ki, 'Cinlerden bir ifrit senin için tuzak kurmaya çalışıyor, (bu yüzden) şöyle dua et: Gökten inen ve yerden yükselen kötülüklerin şerrinden, yeryüzünde yerleşen (yaşayan) ve yerin altından çıkan şeylerin şerrinden, gece ve gündüzün fitnelerinin şerrinden, hayırlı olanların dışında her türlü aniden ortaya çıkan durumdan, Allah'a ve hiçbir iyinin ve kötünün ulaşamayacağı Allah'ın yüce kelimelerine (sonsuz iradesine ve hükmüne) sığınırım, Ey Rahmân!" (MŞ23589 İbn Ebû Şeybe, Musannef, Tıb, 28; MA19831 Abdürrezzâk, Musannef, XI, 35)

Açıklama

Abdullah b. Mes'ûd şöyle anlatıyor:

"Bir gece biz Resûlullah (sav) ile birlikteydik. Bir ara onu kaybettik ve kendisini vadilerde, dağ yollarında aradık. 'Acaba kaçırıldı mı, yoksa gizlice öldürüldü mü?' diye endişe ettik. ve bu hâlde, olabilecek en kötü geceyi geçirdik. Sabahlayınca bir de baktık ki, Resûlullah (sav) Hira tarafından çıkageldi.

—Yâ Resûlallah! Seni kaybettik, çok aradık ama bulamadık. Bu yüzden çok kötü bir gece geçirdik, dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sav):

—Bana cinlerin elçisi geldi. Onunla gittim ve cinlere Kur'an okudum, buyurdu. Sonra bizi götürerek cinlerin izlerini, ateşlerinin küllerini gösterdi..."1

Hadis kaynaklarında yer alan bir başka rivayete göre ise, Hz. Peygamber farkında değilken cinler kendisinden Kur'an dinlemişlerdir. Bu ilginç olayı Abdullah b. Abbâs şöyle anlatmaktadır:

"Resûlullah (sav), bir grup arkadaşıyla Ukâz Panayırı'na gitmek üzere yola çıkmıştı. O günlerde şeytanlarla gökyüzü haberleri arasına engel konulmuş ve (gökten haber çalmak isteyen şeytanların) üzerlerine yakıcı alevler gönderilmeye başlanmıştı. Şeytanlar, kendi toplumlarının yanına döndüklerinde, 'Bu hâliniz ne?' diye sorulunca, 'Gökyüzünden haber alamaz olduk ve üzerimize yakıcı alevler atıldı.' dediler. Bunun üzerine onlardan biri, 'Sizin haber almanıza engel olan mutlaka olağanüstü yeni bir olay olmalıdır. Yeryüzünün doğusunu ve batısını dolaşın da, gökyüzünden haber almanızı engelleyen bu yeni olayın ne olduğuna bir bakın!' dedi. Bunun üzerine cinler, yeryüzünün her tarafını dolaşarak kendileriyle gök haberleri arasına giren olayın ne olduğunu araştırdılar." İbn Abbâs demiştir ki: "İşte bunlardan Tihâme tarafına yönelmiş olan grup, o sırada Ukâz Panayırı'na gitmek üzere Nahle'de konaklayan Resûlullah'ın bulunduğu yere vardılar. Resûlullah, ashâbına sabah namazı kıldırıyordu. Cinler Kur'an'ı işitince, ona dikkatle kulak verdiler. Birbirlerine, 'Gökyüzünden haber almanıza engel olan şey işte budur.' dediler. İşte o zaman kavimlerine döndüler ve onlara, "Gerçekten biz, doğru yola ileten güzel bir Kur'an dinledik ve ona iman ettik. Artık Rabbimize kimseyi asla ortak koşmayacağız."2 dediler. Yüce Allah da Cin sûresinin ilgili âyetlerini Peygamberine vahyetti."3

Tarih kitaplarında aktarıldığına göre, bu görünmez, duyu ötesi varlıkların Kur'an dinleyip İslâm'a girmeleri, Hz. Peygamber'in en zor zamanlarından birine rastlamıştır. Şöyle ki, Müslümanlara uygulanan abluka yıllarının ardından Mekke'deki baskı ve işkenceler iyice artmış, amcası Ebû Tâlib ile fedakâr eşi Hatice'nin peş peşe ölmeleri Hz. Peygamber'i derinden sarsmıştı. Allah Resûlü, kendisini anlayıp onaylayacak ve koruyacak kimseler aramaya başlamıştı. Sırf bu amaçla gittiği Tâif'te de aradığını bulamamış, şehirden kovulmuş hatta taşlanmıştı. İşte cinlerin İslâm ile tanışmaları ve Resûl-i Ekrem'in bu durumdan haberdar olması böyle bir dönemde gerçekleşmiştir. Tâif dönüşü Nahle denilen yerde konakladığı gecelerden birinde cinlerden bir grup gelerek Allah Resûlü'nün okumakta olduğu Kur'an'ı dinlemişler ve bundan çok etkilenerek İslâm'ı seçmişlerdi. Yüce Allah daha sonra bu olayı Kur'an'da Resûl-i Ekrem'e şöyle anlatmıştı:

"Hani cinlerden bir grubu, Kur'an'ı dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Kur'an'ı dinlemeye hazır olunca (birbirlerine) 'Susun!' demişler, Kur'an'ın okunması bitince uyarıcı olarak kavimlerine dönmüşlerdi.

Ey kavmimiz! dediler, doğrusu biz Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, hakka ve doğru yola ileten bir kitap dinledik.

Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun! O'na iman edin ki, Allah da sizin günahlarınızı kısmen bağışlasın ve sizi acı bir azaptan korusun.

Allah'ın davetçisine uymayan kimse, yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değildir. Kendisi için Allah'tan başka dostlar da bulunmaz. İşte onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler.”⁴

Cin ismi verilen varlıkların doğaları itibariyle insan algısının sınırlarını aşmaları, onlar hakkındaki rivayetlerin içeriğine de yansımıştır. Resûlullah'ın cinlerle kaç kez ve nerede bulunduğu ihtilâflı bir konudur. Farklı zaman ve mekânlara atıfta bulunan birtakım haberlere göre cinler, Mekke'de bugün Cin Mescidi'nin bulunduğu Hacûn'da, Medine'de ise Bakî'de heyetler hâlinde Resûlullah'a gelmişler ve haklarında Cin sûresi ile Ahkâf sûresinin ilgili âyetleri indirilmiştir.⁵ Nitekim yukarıda da geçtiği üzere Hz. Peygamber (sav), bir gece Abdullah b. Mes'ûd'la birlikte Mekke'deki Hacûn mevkiinde konaklamış,⁶ İbn Mes'ûd'un etrafına bir çizgi çizmiş ve ona yerinden ayrılmamasını söyledikten sonra kendisi cinlere Kur'an okumuştur.⁷ Bu cinlerin mahiyeti, nerden geldikleri ve nasıl oldukları açıklanmamaktadır. Bazı rivayetlere göre, Peygamberimize elçiler gönderen bu cinler, o günlerde Yukarı Mezopotamya'daki bir bölgeye adını veren Cezîre'den, Nusaybin tarafındandı ve Hz. Peygamber'in hem övgüsüne hem de duasına mazhar olmuşlardı.⁸

İster Mekke döneminin ilk yıllarında olsun, isterse Tâif dönüşü olsun, bazı cinlerin gelip Resûlullah'ı dinledikten sonra Allah'ın dinine girmeleri Kur'an'da açıkça yer alan bir konudur. Kur'an-ı Kerîm'de müstakil olarak cinlerden söz eden bir sûre yer almakta ve bu sûre “Cin” adını taşımaktadır.⁹ Kur'an'a göre, mahiyetini kavrayamadığımız varlıklardan olan cinler de akıl ve irade sahibi olup, Allah'a ibadet etmek için yaratılmışlar ve bu yüzden de mükellef (sorumlu) tutulmuşlardır.¹⁰ Yüce Allah yirmi âyette ya cinlere insanlarla birlikte hitap etmiş, yahut insanlardan ve cinlerden birlikte söz etmiştir.¹¹ Buna göre tıpkı insanlar gibi cinlerin de hayırlıları-şerlileri; inançlıları-inançsızları; iyi olanları-kötü olanları vardır.¹² Onlar da, Allah'ın buyruklarına itaat veya isyan etme eğilimindedirler¹³ ve her fâni gibi ölümlüdürler. Nitekim İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, Allah Resûlü bir duasında bu gerçeği şöyle dile getirmiştir: “Allah'ım! Sana teslim oldum, sana inandım, sana tevekkül ettim ve sana yöneldim. Senin yardımınla mücadele (gücü elde) ettim. Allah'ım! Beni saptırmaman için senin yüceliğine sığınıyorum. Zira senden başka ilâh yoktur. Sen ölmeyecek olan dirisin, cinler ve insanlar ise ölümlüdürler.”¹⁴

Kur'an'da, cin ve insan topluluklarına nice uyarıcı peygamber gön derildiği hatırlatılmakta¹⁵ bazı peygamberlerin cinlerle irtibatları anlatılmaktadır. Allah (cc), Hz. Süleyman'ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan müteşekkil ordular topladığını,¹⁶ cinlerden bir kısmını çeşitli işlerde istihdam ettiğini,¹⁷ onlardan bir ifritin (cinlerin en güçlü, kurnaz veya en azgın türü) Sebe' Melikesi'nin tahtı için Hz. Süleyman'a, “Sen makamından kalkmadan önce ben onu sana getirebilirim, bunu yapmaya gücüm yeter ve ben güvenilir biriyim.” dediğini bildirmektedir.¹⁸ Cinlere gönderilen peygamberlerin melek mi, insan mı yoksa cin mi olduğu tartışılmışsa da, cinlerin kendi içlerinden olma ihtimali yüksektir. Ancak Hz. Peygamber (sav) hem insanlara hem

de cinlere peygamber olarak gönderilmiş ve bu yüzden de kültürümüzde kendisine “Resûlü’s-sekaleyn” yani “iki topluluğun da peygamberi” denilmiştir.

Kur’an’da belirtildiği üzere dumansız, alevli bir ateşten yaratılan cinler,¹⁹ latîf, görünmez varlıklardır. Bununla birlikte onların ateşle karışık bir tabiata sahip olmaları dikkate alınarak karbon asidinden; dumansız ateşten yaratıldıkları göz önüne alınarak canlılığını ruhtan alan ve ezelde var edilen ışıklardan, ufolardan veya enerjiden; yahut bazı hadislerde hastalıkların sebebi gibi gösterilmeleri düşünülerek mikroplardan ibaret oldukları tarzında birtakım görüşler ileri sürülmüşse de, bunlar teori olmaktan öteye geçmemiştir.²⁰

Beş duyu ile algılanamaz olmaları, gerek geçmişte gerekse günümüzde cinler hakkında birbirinden farklı tasavvurların gelişmesine sebep olmuştur. Arapça c-n-n kökünden türeyen ve örtmek, gizlemek anlamına gelen “cin” kelimesi, câhiliye dönemi Arap dilinde sadece ruhanî varlıklar olan cinleri değil, melekleri, şeytanları, kabirdeki ölüleri ve hatta evlerin temellerinde yaşayan yılanları ifade etmekteydi.²¹ Câhiliye Arapları, kimi zaman putların içinde de cin olduğuna ve bunların kâhinlere gökte neler olup bittiğini haber verdiğine inanmaktaydı.²² Nitekim Hz. Âişe bir defasında “Yâ Resûlallah! Kâhinler bize bir şeyler söylerdi de dedikleri gerçek çıkardı.” dediğinde Peygamber Efendimiz bu durumu şöyle açıklamıştı: “Bu doğru olan sözü bir cin elde eder ve dostunun kulağına fısıldar. O da buna yüz yalan katar!”²³

Şairlik, kâhinlik ve arrâflık gibi mesleklerin çok etkili olduğu câhiliye döneminde her şairin özel bir cini olduğuna ve ona ilham verdiğine inanılırdı. Bugün bile “ilham perisi” gibi bir tabirde izleri görülen bu inanışa dayanarak müşrikler, Hz. Peygamber’in de cinden ilham alan bir şair olduğunu ileri sürmüşler ve kendisine “şair, kâhin, mecnûn ve büyücü” diyerek iftira etmişlerdi.²⁴

Kur’an, cinlerin semanın üst katlarına çıkarak Allah’tan bilgi aldıkları/çaldıkları, dolayısıyla gaybî bilgilere muttali oldukları yolundaki yanlış inancı şiddetle reddetmiştir.²⁵ Yüce Allah, gaybı yani akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilmesi imkânsız olan varlık alanını kendisinden başka kimsenin bilemeyeceğini,²⁶ ancak elçilerinden dilediğini seçerek ona gaybını bildireceğini haber vermiştir.²⁷ Dolayısıyla cinler, gaybı bilme konusunda insanlardan farklı değildir. Bilgileri sadece görüp öğrendikleri şeylerle sınırlı olup, meydana gelen olaylardan kendilerine gizli kalan hususları ve geleceği bilmeleri mümkün değildir. Nitekim emrinde çalışan cinler Hz. Süleyman’ın vefatını bilememişlerdi: “Süleyman’ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü onlara ancak değneğini yemekte olan bir kurt gösterdi. Süleyman’ın cesedi yıkılınca cinler anladılar ki, eğer gaybı bilmiş olsalardı aşağılayıcı azap içinde kalmamış olacaktı.”²⁸ Şu hâlde, kâhin, falcı, cinci, bakıcı, medyum diye anılan kimselerin cinlerden geleceğe dair haber aldıklarını ileri sürmeleri sadece bir iddiadan ibarettir ve bu yüzden Hz. Peygamber, kâhine veya medyuma gitmeyi de, onların sözlerini tasdik etmeyi de yasaklamıştır.²⁹

Câhiliye Arapları, Allah ile cinler arasında bir akrabalık bağı uydurmuşlar,³⁰ cinleri de Allah yaratmış olduğu hâlde, onları Allah'a ortak koşmuşlardı.³¹ Abdullah b. Mes'ûd'un söylediğine göre, câhiliye döneminde bazı insanlar, cinlerden bir topluluğa tapardı. İşin ilginç tarafı, daha sonra o cinler İslâm'a girdikleri hâlde, bu insanlar hâlâ onlara tapınmaya devam etmişlerdi.³² Cinlerin de Allah'ın kulları olduğundan habersiz olan câhiliye insanları, yolculuk esnasında ıssız bir vadide veya dere yatağında geceleyecekleri zaman oranın en büyük cinine sığınırlardı.³³ Hatta her evin bir cini olduğuna inanır, cinler için kurban keserlerdi.³⁴

Cinlerin yılan şekline girebildiklerine dair İslâm öncesi din ve kültürlerde mevcut olan inanış, câhiliye Araplarında da vardı. Onlar da yılanları cin/şeytan sanırlar,³⁵ büyük bir yılan öldürdükleri zaman cinlerin intikam almasından korkarlardı.³⁶ Hz. Peygamber (sav) cinlere dair bu bâtlı inancı da reddetmiştir.³⁷

Cinlerle ilgili bir diğer husus da, cin ile İblis ya da genel olarak cin ile şeytan arasındaki ilişkidir. Yüce Allah, Hz. Âdem'e secde etmelerini istediği zaman cinlerden olan İblis hariç bütün melekler derhâl saygı ile eğilmişken, İblis bu emre uymamıştır.³⁸ Bazı âyetlerde³⁹ ve rivayetlerde, cinlerden "şeytanlar" olarak söz edilmesi bu yüzden olmalıdır. İblis bir cindir ama bütün cinler İblis gibi kendilerini kötülüğe adanmış varlıklar değildir. Cinlerin de tıpkı insanlar gibi iyileri ve kötülerini olduğu hatırlandığında, cini kötülüğün sembolü olan şeytan ile özdeşleştirmenin doğru olmadığı anlaşılabacaktır.

Cinlerin ilk insandan beri varlıklarını sürdüren bir toplum olmaları, doğal olarak tarih boyunca hemen her inanç ve kültürde yer almalarına, dolayısıyla da haklarında eski-yeni birçok inanışın gelişmesine sebep olmuştur. Cin konusundaki bâtlı inanış ve hurafelerin, bunlara dayalı olarak gerçekleştirilen cin çağırma ve cin çıkarma gibi asılsız uygulamaların dinimiz tarafından onaylanması mümkün değildir. İslâm'ın ilk dönemlerinde de rastlanan bu tür inanışları reddetmesi bakımından Âişe validemizin tavrı dikkat çekicidir. Bir defasında hayır duada bulunması için kendisine bir çocuk getirildiğinde, müminlerin annesi çocuğu yatağına yatırırken yastığının altında bir ustura görmüş, oradakilere bunun ne anlama geldiğini sormuştur. Oradakilerin "Çocuğu cinlerden korumak için onu koyuyoruz." demeleri üzerine, usturayı alıp atan Hz. Âişe, "Allah'ın Resûlü uğursuzluk düşüncesini çirkin görür, bundan nefret ederdi." diyerek onları bu davranıştan men etmiştir.⁴⁰ Kısacası, ister câhiliyeden, isterse diğer kültürlerden gelsin cinler hakkındaki bu tür kabul ve uygulamalar İslâm'ın ruhuna ve Hz. Peygamber'in anlayışına aykırıdır. Zira İslâm her türlü bâtlı inanışı ve hurafeyi reddetmektedir.

İslâm âlimleri cinlerin insanları çarpıp felç etmeye, akıllarını giderip delirtmeye, bedenlerine girip birtakım hastalıklara sebep olmaya güçlerinin olmadığını söylemişlerdir.⁴¹ Nitekim Peygamberimizin ifadesiyle, bütün varlık âlemi bir kimseye kötülük yapmak için elbirliği etse, Allah takdir etmedikçe bunu gerçekleştirmeleri mümkün değildir.⁴² Kötü niyetli, şeytan özellikli cinlerin insanları saptırmaya ve başlarını derde sokmaya çalışacakları açıktır. Ancak konu ile ilgili âyetlere dikkatle bakılırsa, aynı durumun insanların kötülerini için de geçerli olduğu görülecektir.

Zira gerek insanların gönlüne vesvese veren, gerekse onları saptıran şeytanlar, cinlerden olabildikleri gibi, insanlardan da olabilmektedir.⁴³ Nitekim bir gün Peygamberimiz, “Ey Ebû Zer! İnsan ve cin şeytanlarının şerrinden Allah’a sığın!” deyince Ebû Zer, “İnsanların da şeytanı olur mu?” demiş, Efendimiz de “Evet” cevabını vermiştir.⁴⁴

Cinler hakkında ortaya atılan, dilden dile dolaşıp zihinlerde yer eden sayısız bilginin etkisinde kalmamak, ancak son dinin tebliğine kulak vermekle mümkündür. Duyu ötesi varlıklar oldukları için cinler hakkında doğru bilginin edinilebileceği tek kaynak Kur’ân-ı Kerîm’in ve Hz.

Peygamber’in öğretileridir. İslâm’a göre cinlerin yaratılış şekilleri insanlardan farklı olsa da, yaratılış sebepleri insanlar ile aynıdır. Kendilerine dair bir hayatları, ölümleri, halkları, yeme-içmeleri ve kullukları olan bu varlıklar, Allah’ın görünmez kullarıdır. Resûl-i Ekrem kemik ve tezekle tuvalette taharetlenmeyi yasaklarken, “Çünkü bunlar cin kardeşlerinizin yiyeceğidir.”⁴⁵ buyurduğuna göre, onların iyi olanlarını din kardeşi bilmek gerekir. Diğer taraftan Sevgili Peygamberimiz, kötü cinlerin/şeytanların insanlar üzerindeki olumsuz etkilerinden kurtulmak ve onları tesirsiz hâle getirmek için Allah’a sığınmamızı öğütlemekte, Felâk ve Nâs sûrelerini, ayrıca Âyetü’l-kürsî’yi okumamızı tavsiye etmektedir.⁴⁶ Nitekim gece yalnız kalmaktan korkar hâle gelen Hâlid b. velîd’in sıkıntısını dinleyen Resûlullah (sav),⁴⁷ Cebrail’in kötü niyetli bir cine karşı kendisine öğrettiği şu duayı okumasını öğütlemiştir:

“Gökten inen ve yerden yükselen kötülüklerin şerrinden,

Yeryüzünde O’nun yaratıp yaydıklarının ve yerin altından çıkardıklarının şerrinden,

Gece ve gündüzün fitnelerinden,

Hayırlı şeylerin dışında, gece-gündüz aniden ortaya çıkan her türlü durumdan,

Kerîm olan Yüce Allah’a ve hiçbir iyinin ve kötünün ulaşamayacağı Allah’ın yüce kelimelerine (sonsuz iradesine ve hükmüne) sığınırım, Ey Rahmân!”⁴⁸

Kaynak notları

1 M1007 Müslim, Salât, 150.

2 Cin, 72/1-2.

3 B4921 Buhârî, Tefsîr, (Cin) 1; M1006 Müslim, Salât 149.

4 Ahkâf, 46/29-32; HS2/269 İbn Hişâm, Sîret, II, 269; ST1/212 İbn Sa’d, Tabakât, I, 212.

5 Cin, 72/1-14; Ahkâf, 46/29- 32.

6 HM3954 İbn Hanbel, I, 416, 455.

7 HM4353 İbn Hanbel, I, 455.

- 8 B3860 Buhârî, Menâkıbü'l- ensâr, 32; M1008 Müslim, Salât, 150.
- 9 Cin, 72/1-28.
- 10 Zâriyât, 51/56.
- 11 Bkz: En'âm, 6/112, 128, 130; A'râf, 7/38, 179; Fussilet, 41/25, 29; Rahmân, 55/39, 56, 74; Cin, 72/5, 6.
- 12 A'râf, 7/38; Cin 72/11-15.
- 13 Cin 72/1-14.
- 14 M6899 Müslim, Zikir, 67.
- 15 En'âm, 6/130.
- 16 Neml 27/17.
- 17 Sebe' 34/12-13.
- 18 Neml 27/38-39.
- 19 A'râf, 7/11-12; Hicr, 15/27; Sâd, 38/75-76; Rahmân, 55/15.
- 20 "Cin", DİA, VIII, 9.
- 21 SC5/2093 Cevherî, Sıhâh, v, 2093; LA9/701, İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, IX, 701-706.
- 22 B3866 Buhârî, Menâkıbü'l- ensâr, 35.
- 23 M5816 Müslim, Selâm, 122.
- 24 Enbiyâ 21/5; Sâffât 37/36- 37; Tûr 52/30; Hâkka 69/40- 42.
- 25 Sâffât, 37/7-10; Cin, 72/8- 10.
- 26 En'âm, 6/59; Yûnus, 10/20; Nahl, 16/77; Neml, 27/65.
- 27 Cin, 72/26-27.
- 28 Sebe', 34/14.
- 29 M5821 Müslim, Selâm, 125; İM639 İbn Mâce, Tahâret, 122; T135 Tirmizî, Tahâret, 102; HM9532 İbn Hanbel, II, 429.
- 30 Sâffât, 37/158.
- 31 En'âm, 6/100; Sebe', 34/41.
- 32 B4714-B4715 Buhârî, Tefsîr, (Benî İsrâîl) 7-8.

33 Cin 72/6.

34 İE1/308 İbnü'l-Esîr, Nihâye, I, 308; DH1/194 Demîrî, Hayâtü'l-hayavân, I, 194.

35 AU2/232 Aynî, Umdetü'l- kârî, II, 232.

36 AB2/358 Âlûsî, Bülûğu'l- ereb, II, 358.

37 D5250 Ebû Dâvûd, Edeb, 161, 162.

38 Kehf, 18/50.

39 En'âm, 6/112; Enbiyâ, 21/82; Sâffât, 37/7-10.

40 EM912 Buhârî, el-Edebü'l- müfred, 314.

41 FM11/178 Râzî, Mefâtih, XI, 178.

42 T2516 Tirmizî, Sıfatü'l- kıyâme, 59.

43 Fussilet, 41/29; Nas, 114/4-6.

44 N5509 Nesâî, İstiâze, 48.

45 T18 Tirmizî, Tahâret, 14.

46 HM17429 İbn Hanbel, İv, 144; B2311 Buhârî, vekâle, 10; T2880 Tirmizî, Fedâilü'l- Kur'ân, 3.

47 MŞ23589 İbn Ebû Şeybe, Musannef, Tıb, 28; MA19831 Abdürrezzâk, Musannef, XI, 35.

48 NS10792 Nesâî, es- Sünenü'l-kübrâ, VI, 237; MU1742 Muvatta', Şa'r, 4.

Kaynak: Diyanet İşleri Başkanlığı, Hadislerle İslâm, 1. Cilt, s. 255-266